

Posudek oponenta bakalářské diplomové práce:

Jiří NÝVLT, *Nemanželské děti v Litomyšli v 19. století*, FHS UK Praha 2024, stran 37.

Předložená práce je v zásadě zdařilou historicko demografickou studií. Autor se zaměřuje na v této disciplíně poměrně často zkoumaný jev - nemanželskou plodnost a to ve vztahu k městu Litomyšl v 19. století. Vychází při tom z matrik narozených pro Litomyšl (podrobněji viz výklad na s. 20-23 a seznam na s. 35). Vývoj podílu nemanželských porodů na celkovém počtu živě narozených v Litomyšli zařazuje autor na základě rozboru sekundární literatury do kontextu českých zemí (s. 12-14 a seznam literatury na s. 36-37) a do kontextu dějin Litomyšle (s. 15-16).

Samotný rozbor matrik (knih narozených) pro Litomyšl z let 1833-1839, 1860-1869 a 1890-1899 (s. 23-29) je v zásadě precizně provedena. Zjištěná data jsou nesporně lze je použít i pro další výzkum a srovnávací studie. V úhrnných číslech autor zjistil, že v letech 1830-1839 je v rozebírané litomyšleské matrice narozených zapsáno celkem 1909 živě narozených z toho se nemanželsky narodilo 257 (tj. 13,46%), z těchto nemanželsky narozených dětí bylo pak později legitimizováno 45 dětí (tj. 17, 51% z nemanželsky narozených). V letech 1860-1869 se živě narodilo 2033 dětí, z nich 389 (tj. 19,13%) nemanželsky, z nich pak bylo následně legitimizováno 109 dětí (tj. 28,02% z nemanželsky narozených) (s. 27) V letech 1890-1899 se živě narodilo 2355 dětí, z nich bylo 347 (13,89%) rozeno nemanželsky, z těch i bylo následně 91 (tj. 27,83%) legitimizováno (s. 28).

Zjištěná data autor zčásti zařazuje do kontextu dosavadních znalostí o nemanželské plodnosti v českých zemích v 19. století. Bere při tom v potaz jak dosavadní znalosti o určité odlišnosti výskytu nemanželské plodnosti u českého a u německého obyvatelstva českých zemí, tak i otázku závislosti nemanželské plodnosti na (proto)industrializaci (textilní průmysl) (s.33-34). Litomyšlská data pak má za navyšující celozemský průměr hodnot nemanželské plodnosti a za výrazně vyšší v porovnání s jinými lokalitami s převahou českého obyvatelstva (s. 34).

S předkládanou prací lze v zásadě vyslovit souhlas. Přesto vůči ní mám několik otázek a připomínek.

Autor mimo jiné pracuje se studií: Ludmila KÁRNÍKOVÁ, *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*, Praha 1965: Academia. V souvislosti s použitím této studie se však lze ptát, zda ji nebylo možné využít podrobněji. Kárníková se o Litomyšl, (resp. o oblasti a typu lokalit, do níž Litomyšl řadí) ve své práci zmiňuje častěji. V této souvislosti bylo (a) možné vztáhnout počty narozených pro příslušné roky, ke, Kárníkovou uváděnému vývoji počtu obyvatel Litomyšle (v roce 1890 měla Litomyšl 8012 a v roce

1900 8077 obyvatel, srov.: Kárníkováá, s. 100-101, 176-177 a 252253) a alespoň orientačně odhadnou míru natality. Za významnější připomínku »β bych měl to, že Kárníková Litomyšl řadí do pásu textilních měst a oblastí, který se táhnul od Šluknovska přes hory a podhůří severovýchodních Čech, sever Vysočiny až po Rýmařov, ve kterém na jedné straně již od 70. let klesala manželská plodnost, byla ale zároveň vyšší plodnost nemanželská a také vyšší kojenecká úmrtnost než ve zbytku českých zemí (Kárníková, s. 206-207). Do těchto oblastí spadaly jak lokality s převahou německého, tak s převahou českého etnika. Nešlo by tyto závěry Kárníkové vzít více v potaz při začazování litomyšlských dat do širšího kontextu českých zemí?

Drobnější připomínky:

- Je sice pravdou, že nižší sňatkový věk implikuje v podmínkách tradičního demografického chování vyšší plodnost (jak autor v souvislosti s porovnáním Čech a Moravy říká, s. 13), avšak tento vztah nemusí platit jednoznačně, neboť na nejednom příkladu máme doloženo, že tam, kde byl nižší sňatkový věk, byla i nižší specifická manželská plodnost.

- Termín "počet živých porodů" v záhlaví tabulek na s. 23-24 je nevhodný. Zavedený pojem je: počet živě narozených.

- V seznamu literatury je nesprávně uváděno jméno Sommerovo (s. 336).

Předloženou práci považuji za dobře vypracovanou, proto ji jednoznačně *doporučuji k obhájení* a navrhuji její hodnocení mezi *výborně* a *velmi dobře* v závislosti na průběhu ústní části obhajoby.

Jan Horský

V Praze, 26. července 2024